

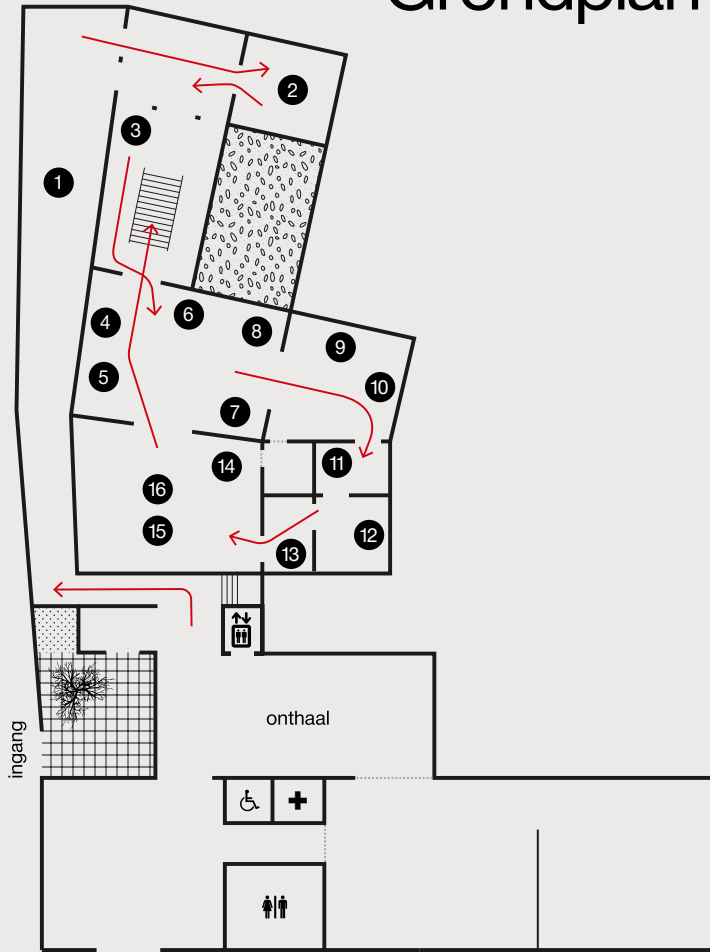
Kristof Vrancken

The Sustainist Gaze

Wat maakt het werk bij jou los?

We horen graag je ervaringen via @z33be #z33be

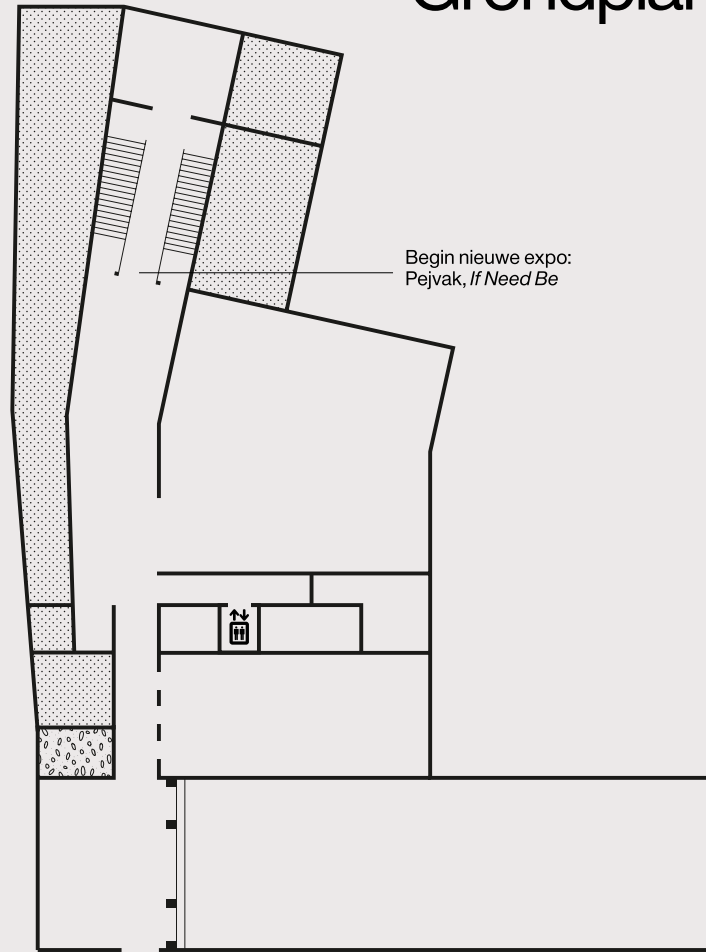
Vleugel 19 Grondplan 0

vleugel 58

1 2.Viral & Mourning	9 Hunger of the Pine
2 Hunger of the Pine I	10 Hunger of the Pine II
3 Kyläsaari	11 Hunger of the Pine III
4 Transit	12 A Possible Sustainocene
5 De Maten	13 mijnKOOL
6 Strain	14 Rauw
7 Algaetypes	15 Mutating Ecologies
8 Zinkviool	16 NIMBY

Vleugel 19 Grondplan +1

Atelier van Kristof Vrancken
in de begijnhoftuin

Verdieping 1: begin nieuwe expo
Pejvak, *If Need Be*

Zet je bezoek verder in de begijnhoftuin
en ontdek het atelier van Kristof Vrancken.

Legende

- Looprichting
..... Afgesloten

Ontmoet

Kristof Vrancken

“Ik ben al jaren in de ban van fotografie, design, biologie, ecologie en filosofie. Door al deze interesses te combineren zag ik plots heel wat nieuwe mogelijkheden om mijn verhaal te vertellen. Dat verhaal, de rode draad in mijn artistiek onderzoek, is het verzet tegen de huidige staat van de aarde. Tegen de onverschilligheid van haar bewoners, en vooral het niet kunnen of willen zien van een alternatieve, meer duurzame omgang met onze wereld. We hebben nood aan verbeeldingskracht en nieuwe technologische en wetenschappelijke inzichten om anders om te gaan met onze aarde.”

Kristof Vrancken (BE, 1982) is als fotograaf en activist op zoek naar een ecologische en duurzame kunstenaarspraktijk. In *The Sustainist Gaze* brengt hij voor het eerst ruim zeven jaar artistiek onderzoek samen. Hij gaat in tegen de huidige flitscultuur met een trage onvoorspelbare fotografie. Hier kiest hij resoluut voor natuurlijke alternatieven zoals bessen of planten in plaats van de klassieke chemicaliën voor de ontwikkeling van foto's. Die zoektocht brengt hem op plekken waar de natuur onverschillig zijn eigen gang gaat, in niemandsland van Genk tot Finland.

Inleiding

Doorheen deze tentoonstelling neemt Kristof Vrancken verschillende gedaantes aan: hij is tegelijkertijd schrijver, wetenschapper en gids. De schrijver of de kunstenaar filosofeert en zoekt naar woorden en beelden om zijn ongemak uit te drukken. De wetenschapper observeert en experimenteert. Als gids neemt hij je bij de hand door een duister gebied.

De drie personages zijn niet toevallig gekozen. Ze komen uit *Stalker* (1979) van Andrei Tarkovsky. De film is op meerdere vlakken een metafoor voor deze tentoonstelling. Dit Russische meesterwerk speelt zich af in een verboden zone, een troosteloos en verlaten wasteland. Het is een zone waar een soort anti-natuur is ontstaan op de toxische resten van een verloren industrieel tijdperk. Het verhaal gaat over drie personen die zich in dit onnoemelijk niemandsland wagen. Een professor en een schrijver laten zich gidsen door een 'stalker'.

Net als Tarkovsky voelt Vrancken zich aangetrokken tot de verboden zone. De ontheemde natuur die zich verschuilt tussen landbouw en industriezones, de miniplekken natuur aan de rand van een steenweg, of een braakliggend terrein in de stad: het zijn plekken die dankzij de impact van de mens een geheel eigen ecosysteem ontwikkelen.

“Ik, wij zijn het Antropoceen. Het zit in ons denken en stroomt door onze aderen als kleine plastic-en metaaldeeltjes. We dromen en ademen het, inhaleren gretig de roetdeeltjes van onze verbrandingsmachines en likken gulzig de pesticides van onze glimmende appel. Het water in mij is verzuurd, aangetast. Het zit in mij. In mijn zoontje, in al mijn en jouw geliefden. Het gaat er niet meer uit. Het is overal. Het is van ons. Het is ons. En tegen ons. Kan je je nog verzetten tegen jezelf? Tegen ons? Kunnen we pleiten voor ons eigen einde en hoe breng je dit pleidooi in beeld?”*

In het boek *Dwalen in het Antropoceen* linkt de Nederlandse filosoof René Ten Bos de film *Stalker* met het Antropoceen. “*Het is een plek*”, zo schrijft Ten Bos, “*waar je je nooit thuis kan voelen omdat ze zich niet laat doorgronden. Het lijkt om een gebied te gaan dat autonoom handelt, denkt en leeft en dat tegelijkertijd steeds reageert op wie je bent en op alles wat je doet*”. Deze zone is even angstaanjagend als aantrekkelijk om te betreden door het gebrek aan controle, de esthetiek van de chaos en de naderende catastrofe. Ondanks de waarschuwingsborden en prikkeldraad.

*Antropoceen

Het Antropoceen is de naam van een nieuw tijdperk. De term verwijst naar de impact van de mens op de geologie van de aarde, bijvoorbeeld door de aanwezigheid van plastic, of door chemische of nucleaire vervuiling.

Dwalen in een niemandsland

2. Viral

(2021)

Mourning

(2021)

De filminstallatie en de twee prints in lichtbakken zijn typische voorbeelden van de transitieplekken die Vrancken graag opzoekt. *Mourning* is een zoektocht naar het verdwalen als een manier om de schoonheid te vinden, midden in een vreemde plek vol tegenstrijdigheden. De sneeuw verwijst naar de industriële sneeuw uit de hoogovens van het Ruhr-gebied. In de winter van 2018 kristalliseerden stoomwolken vol roetdeeltjes door de koude vochtige lucht en dwarrelden neer in onze regio.

Tegelijkertijd verwijst de film ook naar een gevoel dat je overvalt wanneer je een stukje natuur verliest waarmee je een sterke emotionele band hebt. De huidige pandemie zorgt ervoor dat mensen die kleine stukjes natuur in hun buurt gaan herwaarderen. In tijden van isolatie kan de natuurverbinding en troost bieden.

Hunger of the Pine I

(2021)

Die emotionele connectie ligt eveneens aan de basis van *Hunger of the Pine I*. Het werk toont een naaldbos waar de fotograaf een sterke band mee heeft. De laatste jaren is het bos sterk gehavend door de impact van een parasiet (de letterzetter) en aanhoudende droogte. De monumentale print is speciaal voor deze ruimte gecreëerd. Door het aanwezige licht in de ruimte zal hij ook langzaam vervagen, om uiteindelijk volledig te verdwijnen. Zo blijft er net als bij de naaldbomen niet meer dan een herinnering over.

Kyläsaari

(2016)

Kyläsaari, een stadsrand van Helsinki, is opnieuw zo'n typische wasteland waar Vrancken zich toe aangetrokken voelt. Het is een plek in transitie, waar de restanten van de vroegere industriële verbrandingsoven nog rondslingeren in een nieuw, pril natuurgebied.

“Ik herken onze menselijke tekens, de groeven in het landschap en het wrak. Ik zie het wrak. De resten van een auto volledig naakt gespreid over het nog net bevroren gras. Ik zie de bakstenen van iets wat er ooit was. Er liggen dobbelstenen op hoge ogen te wachten. Het is feest, want er zijn vlagjes. Een mens vergat zijn handschoen.

De verstoorde bodem accepteert me. Hij vervuilt me, zoals ik hem vervuil met het huisvuil dat ergens verderop verbrand wordt.

Waarom eindig ik hier? Waarom brengt mijn lijf me hiernaartoe. Telkens opnieuw drijft het naar de rand van ons beiden, daar waar het grijs wordt.

Verblind door kleuren is niet hetzelfde als kleurenblind.”

De anthotype: fotografie met bessen en planten

Vrancken sluit zich aan bij een ecologische en klimaatbewuste beweging in de kunstwereld. Hoe kan je als kunstenaar ook actief en constructief zijn in plaats van alleen maar documentair of kritisch? Hoe toon je niet alleen een alternatieve blik, maar zet je die ook om in een concrete daad?

Om die vragen te beantwoorden haalt Vrancken inspiratie in *The Sustainist Design*-beweging die een methode voor duurzaam ontwerpen vooropstelt. Hij zoekt naar alternatieven voor de chemische producten die nodig zijn bij de analoge ontwikkeling van foto's. Hij staat ook stil bij onze huidige flitscultuur, waarin beelden even snel verdwijnen als ze gemaakt worden.

De kunstenaar besluit terug te keren naar een traag, organisch ambachtelijk proces, dat aan de basis stond van de fotografie midden 19e eeuw: de anthotype*. Dit oude fotografische procedé gebruikt emulsies (mengsels) van planten of bessen als basis voor de print. De anthotype is nooit commercieel doorgebroken omdat het een traag en onzeker proces is. Bovendien vervaagt de print na enige tijd door de lichtgevoeligheid. Maar het zijn precies die onvolmaaktheden die maken dat elk beeld – als een schilderij – uniek en niet reproduceerbaar is.

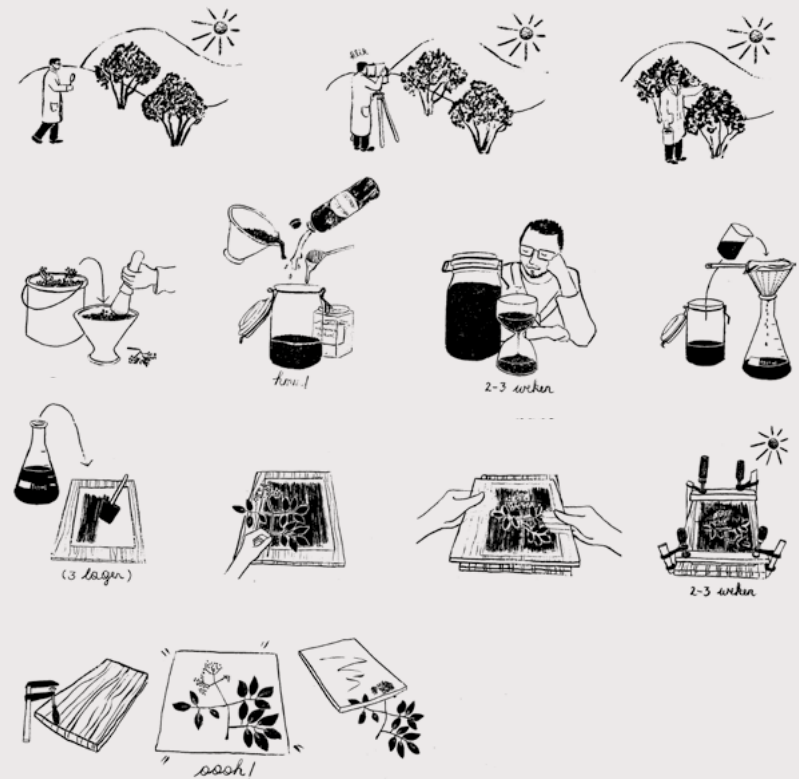
Bepaalde planten zijn uitgelezen indicatoren voor vervuiling. Zo komen bijvoorbeeld vlier of braambes vaak voor op plaatsen met een verstoord ecosysteem. Bovendien nemen planten toxische substanties zoals fijn stof of zware metalen op in hun systeem. De aanwezige vervuiling in de plant komt zo ook in de emulsie én in de print terecht. Zo krijgen Vranckens landschapsbeelden een verontrustende ondertoon, ondanks hun romantisch en esthetisch uitzicht. De natuur is dus niet alleen aanwezig op beeld, maar ook letterlijk in het beeld.

*Meer weten over de anthotype? Zie keerzijde.

Hoe werkt de anthotype?

Met illustraties van Jenny Stieglitz

De anthotype is een traditioneel, analogoog proces. Het werd voor het eerst beschreven in 1842. Een anthotype komt tot stand door een fotogevoelige emulsie, gemaakt van de kleurpigmenten van planten, op een drager aan te brengen en deze gedurende enkele dagen of weken aan zonlicht bloot te stellen. Ultraviolette stralen breken de kleuren af, waardoor langzaam een beeld ontstaat. De organische emulsie ondergaat tijdens dit proces een chemische verandering of fotodestructie en de pigmenten worden lichter. Niet alleen

reageert elke plant anders op licht, ook het oogstpunt, de versheid en de vervuiling zijn parameters die de verkleuring beïnvloeden.

Een ander belangrijk aspect bij het trage, ambachtelijke procedé van anthotypes is tijd. De fotograaf dient rekening houden met het ritme van de seizoenen om bepaalde bladen of bessen te kunnen verzamelen. De belichting met natuurlijk licht kan weken duren en is afhankelijk van de weersomstandigheden.

Transit

(2017)

De Maten

(2017)

Transit verwijst enerzijds naar de vele veranderingen die het landschap rondom Genk heeft ondergaan. De opkomst van de industrialisering en mijnbouw ging gepaard met de langzame verdwijning van het oorspronkelijke heidelandschap. Anderzijds is 'Transit' ook de naam van een type bestelwagen dat in de Genkse Fordfabriek geproduceerd werd. Toen die in 2012 definitief zijn deuren sloot bleef er opnieuw een onbestemd vervuild gebied en sociale malaise achter. Deze prints zijn gemaakt met emulsies van planten en bessen vanop de locatie van de foto. Op die manier ontstaat er een directe relatie tussen het landschap en zijn fotografische representatie.

Strain

(2016)

De fotoreeks toont de impact van een zware storm in Haspengouw in 2016. Die had desastreuze gevolgen voor de lokale fruitteelt. De beelden zijn gemaakt met beschadigde bessen afkomstig uit het gehavende landschap. Vrancken voegde alcohol toe aan de emulsie op basis van extracten van jeneverbes, netel, braambes, sleedoorn, boerenwormkruid en vlierbes. Dat zijn planten die niet alleen gebruikt werden in traditionele lokale jeneverrecepten maar die ook medicinale of rituele eigenschappen hebben. Op basis van die oude recepten maakte Vrancken zijn eerste drinkbare fotografische emulsies.

Algaetypes

(2018)

In deze reeks experimenteert Vrancken met micro-algen. De overheersing van bepaalde micro-algen wijst op vervuiling in het water. Hij ontwikkelde de techniek tijdens een workshop in Arles, gelegen in de sterk vervuilde streek de Camargue. Het is een plek die net als Genk al decennialang in transitie is. Na het verval van zware industrie is er vandaag een fragiel herstel van het ecosysteem bezig.

Zinkviool

(2021)

Het zinkvioltje is een tengere en fragiele bloem die slechts in zeer zeldzame omstandigheden kan groeien, namelijk bij grote aanwezigheden van zink in de bodem. Eén van de weinige plekken in België waar deze bloem voorkomt, is een verontreinigd stuk in Blieberg (Plombières), waar vroeger een grote zink- en loodmijn was gevestigd.

De letterzetter: hiëroglifyen van het verdwijnen

De letterzetter laat als een seriemoordenaar zijn handtekening na in het dode hout. Het lijkt wel of hij een gecodeerde boodschap voor ons achterlaat in zijn slachtoffers. De gangen die hij graaft onder de schors van de sparren doen sterk aan vreemde letters of hiëroglifyen denken. Maar zijn deze kevertjes wel de echte doodsgravers, of zijn wij het die de omstandigheden hebben gecreëerd voor deze slachtpartij?

“Ik heb er één gevangen, opgesloten in een glazen buisje. Hij staat op mijn werktafel in mijn atelier en steeds opnieuw stel ik hem deze vraag, maar een duidelijk antwoord komt er niet.”

Hunger of the Pine

(2021)

In deze ruimte is de minuscule letterzetter opnieuw het hoofdpersonage. Die schorskever laat overal ter wereld bosbestanden verdwijnen. Helaas ook hier bij ons. Door de klimaatopwarming en de aanhoudende droogte krijgt hij op de verzwakte bomen steeds makkelijker vrij spel. De zachte winters doen de kevers in grotere getale overleven. Deze kleine veelvraat vernietigt hele naaldbossen (vooral sparren zijn gevoelig). Hij nestelt zich precies op de meest gevoelige plek van een boom, tussen de schors en de stam, waar water en voedzame stoffen worden getransporteerd. De boom verliest zo zijn schors en sterft onverbiddelijk af.

Hunger of the Pine II

(2021)

De letterzetter heeft zijn naam niet gestolen en is gekend voor de fascinerende hiëroglifische patronen die hij aanmaakt in de schors. De bevreemdende schoonheid van dit lijnenwerk vormt de basis van een nieuw multimedialwerk dat Vrancken samen met Lieven Menschaert ontwikkelde. Het algoritme visualiseert en imiteert de lijnvoering van de letterzetter op basis van 500 beelden van de aangetaste boomschors.

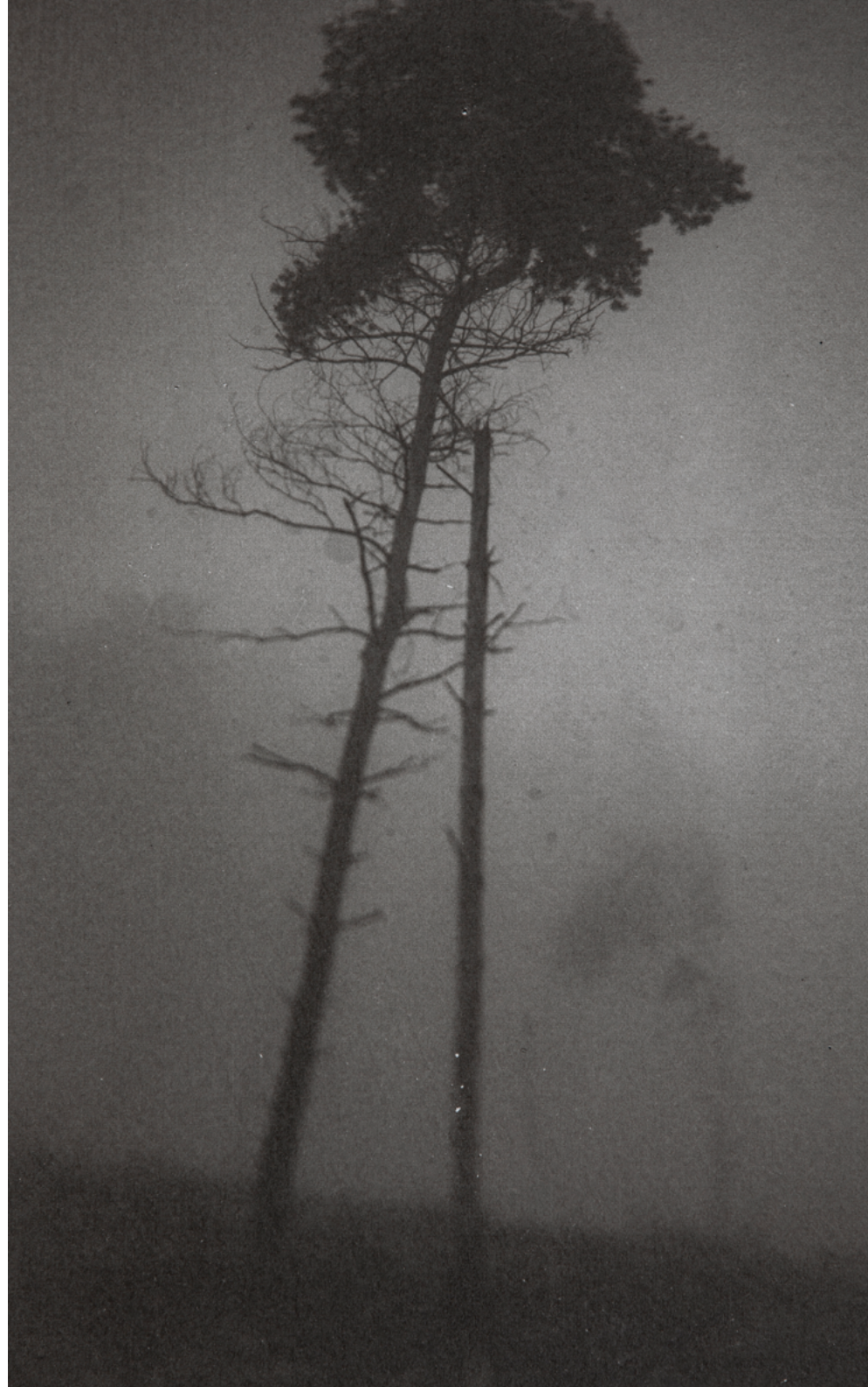

Hunger of the Pine III

(2021)

Een oud proces, de carbon print, introduceert hier een nieuwe manier om landschap en beeld op elkaar te laten reageren. Vrancken experimenteert voor het eerst met verkoold hout, afkomstig van afgestorven sparren. De schemerige landschappen zijn een ode aan de ten onder gegane bomen, rouwbeelden van alweer een stuk natuur dat ons langzaam ontglipt. Ook hier gaat de schoonheid en puurheid van het werk hand in hand met verdriet en verlies.

Experimenten: de kunstenaar- onderzoeker

“Ik ben een activist. Ik klim niet op de barricaden maar onderneem actie via mijn kunstenaarspraktijk.”

A Possible Sustainocene

(2021)

A Possible Sustainocene is een ware primeur: het toont de eerste resultaten van een pril en experimenteel onderzoek naar lokale pigmenten en elektro-actieve bacteriën die leven in de drassige gronden rond het gebied De Maten in Genk. Het werk vormt een belangrijke stap in de zoektocht naar alternatieven voor de milieuvervuilende grondstoffen die nodig zijn voor de productie van een nieuwe generatie elektronica en zonnecellen.

Met *A Possible Sustainocene* stapt Vrancken voor het eerst mee in een wetenschappelijk project, geleid door X-LAB in samenwerking met MFPP (UHasselt). X-LAB onderzoekt de opwekking van hernieuwbare energie met behulp van organische materialen zoals planten of bacteriën. Vrancken ontwikkelde deze installatie als een poëtische spin-off van het onderzoek. Hier ontstaat het beeld live in de ruimte: licht wordt omgezet in energie, energie wordt omgezet in beeld.

50°5727.4'N 5°28'19.6'E

50°59'09.8"N 5°28'01.7"E

50°55'47.0"N 5°29'59.2"E

mijnKOOL

(2017)

Dit project vertrekt vanuit anthotypes van rode kool. Deze plant is een sterke indicator voor de bodemkwaliteit. De zuurtegraad en samenstelling van de grond hebben een direct effect op de groei van de kool en zijn afleesbaar in de structuur van het blad. Vrancken plantte verschillende kolen in gebieden met telkens andere eigenschappen die zichtbaar zijn in deze fotografische opnames van de bladeren. Net als bij *A Possible Sustainocene*, inspireert de wetenschap niet alleen de kunstenaar. Zo voert het CMK (UHasselt), onder leiding van Prof.dr. Ann Cuypers onderzoek naar de resultaten die uit dit experiment voortkwamen.

Rauw

(2020)

In *Rauw* zie je fragiele polaroidemulsies drijven in petrischaaltjes, gevuld met water van zandgroeves. Hun kwetsbaarheid verwijst enerzijds naar de verdwijning van deze fotografische techniek, en anderzijds naar het door water omgeven landschap in Mol Rauw. Je ziet een vreemde mengeling van natuurgebied, toeristische trekpleisters en artificiële meren en kanalen die ontstaan zijn door de langdurige zandontginning.

Not In My Backyard: ongewenste gasten

“Ik kan het me niet meer precies herinneren waar we elkaar voor het eerst als soort hebben ontmoet, maar ik heb wel het licht onbehaaglijke gevoel onthouden dat ik aan deze ontmoeting overhield. Het onbehaaglijke, bevreemdende gevoel dat op je komt hangen als een klamme vaatdoek in je nek. Het gevoel dat als je iets opmerkt, maar niet precies kan aanwijzen wat. Hoe kan je ook zien als je naar iets ongedefinieerd blijft staren, maar het niet kan benoemen. Wat als de blinde vlek in je hoofd zit, en niet in je oog.

Het was een verloren plek tussen de altijd drukke afritten van de autoweg, langs een hoopje troosteloze steenweg en de hypermarkt op het kruispunt. Daar op die plek, waar duizenden wagens dagelijks voorbijrazen en waarvan hun bestuurders het verloren stukje groen geen blik geven, veranderde er iets. De invasie was gestart. Ze verspreidde zich eerst onder de grond en maakte ontelbare aaneengeschakelde vertakkingen die elk opnieuw ontkiemden. Kiemkracht.

Daar op die plek, viel de transformatie me op. In de vele autoritten waarbij mijn blik telkens van de weg afdwaalde naar het verloren stukje land dat stevig ingeklemd zat tussen de vele ruimtelijke invullingen van de stadsrand. Ik had het waarschijnlijk al eerder opgemerkt, maar nooit veel aandacht aan geschonken. Een enkeling valt niet op, maar het organisme groeide steeds sneller, dieper en hoger tot er niet meer aan te ontsnappen viel. De plant die ik niet herkende was plots overal en vormde een ondoordringbaar baken.

Ze eigende zich deze plek toe, en veroverde elk jaar opnieuw meer territorium. De invasie was ingezet, en er was nauwelijks verzet tegen het woekerende organisme.”

Mutating Ecologies

(2021)

Het laatste luik van de tentoonstelling omvat een serie werken met emulsies van invasieve planten. Zo is de Japanse duizendknoop, die zelfs door beton kan groeien, bij ons aan een sterke opmars bezig. Deze planten gedijen het best op plekken zoals stadsranden, leegstaande gebieden en wastelands.

Mutating Ecologies bestaat uit anthotypes gemaakt met emulsies van de Amerikaanse vogelkers en de reuzenbalsemien. Die laatste is een uitheemse soort die zich vooral nestelt rond waterkanten en er de inheemse soorten overwoekert en bedreigt.

NIMBY

(2021)

Het boekproject *NIMBY* (Not In My Backyard) is het resultaat van een workshop met deelnemers uit verschillende disciplines (fotografie, kunst, design, grafische vormgeving). In plaats van de exoten met grove middelen te bestrijden zochten de deelnemers naar manieren om op een constructieve en ecologische manier om te gaan met de duizendknoop.

Door zulke artistieke acties proberen kunstenaars Kristof Vrancken en Niek Kosten de duizendknoop te ontwarren. Zo willen ze het debat over deze ongewenste exoten en de identiteit van het Vlaamse landschap openbreken.

“Gaan we alles in het werk stellen om deze ongenode gasten te bestrijden, of kunnen we beter zoeken naar nieuwe manieren van samenleven?”

Praat met ons door

Z33 is een Huis voor Actuele Kunst, Architectuur & Design. We reflecteren met kunstenaars en met jou als bezoeker over de maatschappelijke vragen van vandaag en morgen.

Zijn er zaken die je bezoek nog aangenamer kunnen maken? We stellen je feedback op prijs. Ga in gesprek @z33be of stuur een e-mail naar hallo@z33.be.

Steun

The Sustainist Gaze werd gerealiseerd dankzij:
LUCA School of Arts, FWO, Milo Profi,
VONK_Ateliers, UHasselt

Met bijdrages van:

Niek Kosten (*NIMBY*), Lieven Menschaert &
Prof. Frederik De Bleser (*Hunger of the Pine II*),
Giacomo Piovani/Social Matter (*mijnKool*),
Jenny Stieglitz (*Strain en mijnKool*), MFPF &
X-LAB, UHasselt (*A Possible Sustainocene*),
Kees Brandenburg (*Hunger of the Pine III*)

Algaetypes

In samenwerking met Atelier Luma/Luma
Arles, de National School of Photography
Arles (ENSP) en LUCA School of Arts

A Possible Sustainocene

In samenwerking met MFPF & X-LAB
(UHasselt), Team: Kristof Vrancken,
Jeroen Hustings, Thessa Van Limbergen,
Dries Vrancken, Ing. Michel De Roeve,
Ir. Jelle Vodnik, Prof.em.dr. Roland Valcke,
Prof.dr. Jean Manca. Met dank aan
FWO en UHasselt-BOF

mijnKool

In samenwerking met Emile Van Doren
Museum, C-Mine, LUCA School of Arts en
Prof.dr. Ann Cuyper van het CMK (UHasselt)

Met dank aan

Emiel van Doren Museum Genk (voor bruikleen
De Maten en mijnKool), Dr. Leen Engelen,
dr. Dirk Reynders, en dr. Veerle Van Der Sluys
(promotor en copromotoren onderzoek
LUCA School of Arts)

Colofon

Kunstenaar
Kristof Vrancken

Curator
Ils Huygens

Scenografie
OS_Studio / OpenStructures

Tekst
Ils Huygens, Kristof Vrancken,
Geerhard Verbeelen

Met dank aan het hele team van Z33.

Grafisch ontwerp
Studio de Ronners, Antwerpen / Rotterdam

Beelden
© Kristof Vrancken.

Dit is een uitgave van Z33.

Deze publicatie is verschenen
naar aanleiding van *The Sustainist Gaze*
(12 juni 2021 – 22 augustus 2021)
in Z33, Hasselt, België